

SCHELLENBERGS RING

Dyre Vaa, Erik Grate, Paul Hedqvist på
studieresa i Aten 1924 (fotograf okänd)

DANIEL BIRNBAUM

Schellenbergs ring

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Hur är det möjligt att arkitektoniska former kan ge
uttryck åt något själsligt, åt en stämning?

HEINRICH WÖLFFLIN

Hur allt det här med templet började ska jag berätta för er. Hur jag lärde känna Schellenberg måste också få sin förklaring. Men det får vi ta senare.

Hursomhelst var det inte min idé att måla templet vitt. Det var Schellenbergs. Han är en person med ständigt nya ingivelser. De springer fram ur honom med sådan plötslighet att man inte har en chans att riktigt ta dem tillvara, som vore de av kvicksilver.

Men den idén fastnade och jag gjorde den till min.

Templet var mitt livsinnehåll och på sätt och vis blev det också min undergång. Jag brann för tanken på templet med en sådan iver att den fick mig att försumma allt det som människor i allmänhet finner viktigt.

Som Paul sade var det fråga om en besatthet. Det verkade skrämma honom.

Det var Paul som ritade templet. Det är många år sedan nu. Men kanske var det bara jag som förstod dess kraft. Det är som om Paul aldrig riktigt begripit vad han skapat.

Våra samtal följde alltid samma mönster. Men ibland var det som om våra roller byttes ut. Jag, konsthistorikern, framstod som svärmaren, den som ville gå längre i konstens namn. Paul, templets skapare, var realisten som såg verkligheten som den var.

Allt detta var på den tiden då vi fortfarande talade med varandra. Senare kom han att kalla min tro på konsten för överdriven, ett slags fanatism.

Vi gick skilda vägar. Han gick ut i samhället. Jag gick allt djupare in i konsten.

Men det där med fanatismen kom att förfölja mig. Till och med Gauffin på museet såg mig som obalanserad. Överspänd, sade han. Det tyckte de andra på hans seminarium också. Apokalypsens ryttare kallade de mig.

För mig förblir det obegripligt. Är det bara jag som ser färgerna?

Han gav mig allt underligare uppdrag. Att ta hand om damerna i museets vänförening hade jag inget emot, det var så jag fick chansen att möta Estelle. Men att åka godståg inlåst i en vagn utan fönster med målningar i lådor som enda sällskap? Skulle Gauffin ha bett någon annan på museet om det?

Resan var slutpunkten. Egentligen borde jag ha insett det tidigare. Varken på museet eller i akademien fanns det någon framtid för mig.

Till slut var templet det enda jag hade kvar, det och alla nummer av *Blätter für die Kunst*. Men nu när Paul inte

längre läste högt ur dem på sin dåliga tyska gav de mig inte längre någon glädje. Jag lät dem ligga i en trave på det dammiga golvet under skrivbordet.

Det som återstod var de ensamma promenaderna i skogen norr om staden.

Det är något märkligt med templet. Det förblir osynligt ända tills man är så nära att man knappt kan begripa att det kan vara så stort och ändå ligga där på kullen. Dolt bakom trädens grenar och ljusa lövverk. Inte från någon enda plats inne i staden kan man få syn på det. Bakom Stadion måste man först ströva nerför en slänt, där i dalen där man ofta möter ryttare. Sedan går det åter uppför.

Så träder det fram, likt Parthenon på krönet mitt i Aten.

Det är ingen slump. Paul och jag besteg Akropolis en bländande förmiddag.

Det var min första utlandsresa; Paul hade rest i Europa förr. Vi sammanstrålade i Aten. Jag besökte München och Regensburg, klev ensam uppför de branta trapporna till Leo von Klenzes marmortempel med de tyska heroerna i rad. Åtta kolonner på kortsidan. Sjutton på långsidan. Men allt det visste jag ju redan.

Sedan vidare med tåg genom Österrike och Sydtyskland tills jag nådde Venedig. Tre dagar i ett pensionat nära stationen i Cannaregio. Ändlöst irrande i gränderna, oftast ensam i kyrkornas halvdager. Jag minns svalkan

och tystnaden. Jag minns en eftermiddag med Tiepolos målningar i Chiesa di San Polo. De kulörta lyktorna var tända på torget när jag kom ut i skymningen, utmattad av bildernas prakt.

Det var där som jag första gången kände av yrseln och märkte av ljusstötarna i vänstra ögat. Det var första gången jag blev sjuk av skönhet.

Resan fortsatte med båt. Jag sov på däck inlindad i tjockt segeltyg. Sista natten var det stjärnklart.

Båten anlade Pireaus en förmiddag i april. Paul stod på kajen.

Allt detta bär jag med mig. Glädjen och förtvivlan. Det bländande ljuset på förmiddagen då vi besteg kullen. Jag citerade Ekelunds rader om den grekiska sången som ligger som honung i munnen.

I det ljumma mörkret talade vi om ljuset vi sett. Det gyllene. Det hårda blå.

Allt detta finns kvar inom mig. Ljuden från staden utanför det öppna fönstret, sorlet från gränden. Det var där som idén föddes. Idén om konstverket.

Paul kom att bygga det i betong, några år senare. I templet finns min smärta från den tiden samlad. Som om alla mina drömmar ligger vilande inne i dess kropp, djupt inne i den dova betongen.

Ibland får jag påminna mig själv: det var inte jag som skapade templet. Det var Paul som drog upp dess konturer på sitt stora ritbord, även om han då och då tog ett kliv

tillbaka och bad mig kasta en blick, som om han ville ha mitt godkännande.

Men talet elva var mitt bidrag, det påpekade Paul gärna. Kolonnraden var min. Sex på kortsidan, elva på långsidan. En viktig skevhet, sade Paul. Inte von Klenzes låtsade harmoni.

Templet blev hans första mästerverk. Förstod han det någonsin själv?

Nu ser det ut att förbli hans enda. Det blir allt tydligare. Kraften som fyllde honom på den tiden är borta.

Nu bygger han skolor och simbassänger. Han skapar nyttiga byggnader. Han bygger broar i betong. Han tror på det goda hos människan och i samhället.

– Vi har inte längre behov av dessa urvuxna former, sade han i vårt sista samtal. Vi kan inte smyga oss ur vår egen tid bakåt.

Han har fastnat i nyttan, i de försåtliga snaror som idag förstör konsten.

Templet står där ute i skogen, men det är ingen som bryr sig om det. Vi lever inte i en tid som känner av dess styrka.

Men undantag finns. Samma dag som han visade mig ringen såg Schellenberg templet.